

Школа І-ІІІ ступенів № 289 Дарницького району м. Києва

**Впровадження міжпредметних зв'язків
при викладанні предмету «Зарубіжна література».
Бінарний урок, як одна з форм інтеграції**

**Роботу виконала: Плугова Тетяна Олександрівна,
учитель зарубіжної літератури**

Київ 2022

Зміст

Анотація

| | |
|---|----|
| 1. Вступ..... | 4 |
| 2. Основна частина | |
| 2.1. Основні теоретичні положення міжпредметної інтеграції | 6 |
| 2.2. Роль міжпредметних зв'язків в освітньому процесі | 9 |
| 2.3. Особливості бінарних уроків | 11 |
| 2.4. Практичні вправи та методичні рекомендації у проведенні бінарного уроку, пов'язаних із реалізацією міжпредметної інтеграції музичного мистецтва та зарубіжної літератури | 13 |
| 3. Висновок | 15 |
| 4. Додатки | |
| Додаток 1 | 17 |
| Додаток 2 | 20 |
| Додаток 3 | 31 |
| Список використаних джерел | 32 |

Анотація

Бурхливий розвиток науково-технічного прогресу з неймовірною кількістю інформації потребує від учителя підходити до викладання предмету, застосовуючи різні форми та методи, щоб зацікавити учня та надати можливість їм, опанувавши певними компетентностями, застосовувати їх у житті в усіх сферах свого існування.

Яким же чином зробити урок цікавим та заохотити учнів до активності на уроці та спільної діяльності?

Одним із основних завдань учителя сучасної української школи є пошук креативних та творчих рішень, які зможуть суттєво підвищити якість освіти, сприяти розвитку творчих навичок та швидкому закріпленню навчального матеріалу учнями.

Бінарний урок розширює можливості педагогів органічно поєднувати вивчення двох предметів, дозволяє проявити творчість двох педагогів, яка переростає у творчість учнів. Такий вид діяльності викликає високу мотивацію в учнів, спонукає до творчого пошуку.

Методична розробка містить теоретичний та практичний матеріал з власними порадами, набутими під час проведення та застосування міжпредметних зв'язків при викладанні зарубіжної літератури. Представлений бінарний урок є прикладом поєднання в навчанні тем, які співпадають за учбовим матеріалом, і доводить доцільність використання міжпредметних зв'язків як одної із форм інтегрованого навчання. Інтеграція зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що має великий вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу, об'єднує навчальний матеріал з різних предметів для цілісного і різнобічного вивчення важливих наскрізних тем. Вона стає для всіх її учасників школою співпраці та взаємодії, що допомагає разом просуватися до спільної мети.

1. Вступ

У рамках сучасної системи освіти основний акцент зроблено на тому, щоб випускник школи мав сформований світогляд, був інтелектуально розвиненою особистістю та умів мислити глобально. Стандартне подання матеріалу без використання міжпредметних зв'язків є основною причиною фрагментарного, неправильного сприйняття дійсності. Людина втрачає здатність застосовувати отримані теоретичні знання на практиці, співвідносити їх з реальним життям. Грамотне застосування вчителем інтегрованих уроків в рамках навчального процесу допоможе покращити пізнавальну діяльність та активність учнів. Актуальність теми полягає в тому, що сучасна педагогіка вимагає від учителя бути самому різнобічною особистістю з нестандартним мисленням та вмінням навчатися протягом всього життя. Оволодіння новими методами викладання є основним показником реалізації вчителем бажання виконувати свою роботу на високому професійному рівні. Традиційний підхід до освітнього процесу в основному орієнтований на формування комплексу знань, умінь та навичок. Проте ціннісні орієнтації вже інші. Освіта сьогодні переходить до компетентнісно спрямованої орієнтації, тобто до способів застосування знань і умінь на практиці. Компетентнісний підхід у навчанні – це формування здатності діяти в ситуації невизначеності при вирішенні актуальних для учнів проблем. Він передбачає не засвоєння учнем окремих один від одного знань і умінь, а оволодіння ними в комплексі, адже мета розвитку компетенцій – допомогти дитині адаптуватися в соціальному світі. Освітнє середовище повинно вибудовуватись таким чином, щоб дитина опинялася в ситуаціях, які сприяють становленню цих компетенцій. Компетентності обов'язково пов'язані між собою. Оволодіваючи яким-небудь способом діяльності, учень отримує досвід інтеграції різноманітних результатів освіти (знань, умінь, навичок, цінностей тощо) та постановки мети. Так відбувається усвідомлення процесу управління власною діяльністю. Особливо важливим є факт використання знань з однієї навчальної дисципліни в рамках іншої і, як результат, посилення розумової та творчої діяльності учнів. При

правильній організації освітнього процесу це може стати значним проривом на шляху до якісного підвищення рівня знань школярів. Ідея інтегрованого навчання завжди актуальна, адже сприяє формуванню цілісної системи знань і вмінь учнів, розвитку їхніх креативних здібностей та потенційних можливостей. Завдання вчителя полягає передусім у тому, щоб максимально активізувати внутрішні ресурси учнів. Для цього педагогу потрібно знайти такі підходи, форми й способи організації навчання, які б допомогли звернутися до власного досвіду учня, активізували б його емоційну, інтелектуальну, волюву, моральну сфери, підключали б до процесу пізнання. Саме тоді учень відчуватиме власну причетність до всього, що відбувається на уроці. Однією з таких форм і підходів до навчання є бінарні уроки.

Метою роботи є опис, аналіз та розширення існуючої системи методів навчання, що використовуються в рамках проведення інтегрованих уроків зарубіжної літератури.

У світлі поставленої мети було окреслено ряд завдань:

- розглянути основні теоретичні положення в рамках поняття міжпредметної інтеграції;
- визначити роль міжпредметних зв'язків в освітньому процесі;
- виявити особливості функціонування бінарних уроків – як одну із форм інтегрованого навчання;
- розробити ряд практичних вправ та методичних рекомендацій у проведенні бінарного уроку, пов'язаних із реалізацією міжпредметної інтеграції предметів художньо-мистецької галузі та зарубіжної літератури.

Очікувані результати:

1. Розширення та поглиблення знань вчителя з оволодіння нестандартними методами проведення уроків.
2. Використання в освітньому процесі міжпредметних зв'язків, кваліфіковане й систематичне їх застосування.
3. Застосування бінарних уроків – як методу, який дозволить проявити творчість усіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів, батьків.

2. Основна частина

2.1. Основні теоретичні положення міжпредметної інтеграції

Для сучасного етапу реформування освіти в Україні характерним є вдосконалення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації і зменшення часу, відведеного для її засвоєння. Сьогодні більш якісні знання можуть бути отримані на основі інтеграції та вмілого поєднання будь-яких освітніх галузей.

Інтегрування – це формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ; активізація їхньої пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння навчального матеріалу; створення творчої атмосфери в колективі учнів; виявлення здібностей учнів та їх особливостей; формування навичок самостійної роботи учнів із додатковою довідковою літературою, таблицями, опорними схемами; підвищення інтересу учнів до предмета; ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання. Відмінність інтегрованого уроку від традиційного в тому, що предметом вивчення (аналізу) на такому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах. Інтегровані уроки, у своїй більшості, мають оригінальну форму проведення, а це, безперечно, підвищує інтерес учнів. Уже сам факт присутності більше одного вчителя на уроці збуджує цікавість учнів. Крім цього, інтегровані уроки, проведені в нестандартному форматі (диспут, конференція, вистава, суд, аукціон та ін.) сприятимуть кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Інтегрованим уроком називають такий вид організації навчальної діяльності, за якого учні одночасно отримують комплексні знання з декількох дисциплін (взаємопов'язаних або навіть таких, які належать до різних сфер знань). Інтегрований урок може організовуватися по-різному, але його провідною ознакою завжди залишається домінуюча позиція основної дисципліни, яка і являється у цьому випадку інтегратором, а також наявність одної чи декількох побічних дисциплін. Вони використовуються з метою поглиблення і уточнення знань, отримуваних на основі матеріалу основної

дисципліни. В рамках інтегрованого уроку поєднуватися між собою можуть різнопланові навчальні дисципліни. Вчені виокремлюють два основні види міжпредметної інтеграції [2, с.5]:

1. Повна інтеграція – навчальні дисципліни об'єднуються цілісно, породжуючи нові синтезовані предмети.

2. Часткова інтеграція – в процесі синтезу декількох навчальних дисциплін використовуються окремі методи чи складові. Таким чином, можна інтегрувати зміст декількох дисциплін, але зберегти методи навчання, характерні для домінуючого навчального предмету.

Серед випадків, які потребують синтезу навчального матеріалу з різних дисциплін, виокремлюють наступні [6]:

- якщо опрацьований матеріал дублюється в підручниках з дисциплін, які розглядаються;
- якщо вчитель обмежений часом, який виділяється навчальною програмою, для вивчення поданої теми;
- під час вивчення загальнонаукових категорій, які розглядаються в межах декількох навчальних дисциплін (час, довжина, розвиток і т. д.), а також узагальнених аспектів та принципів діяльності людини;
- якщо вчитель поставив за мету продемонструвати учням певне поняття або явище у більш комплексному обсязі, виходячи за рамки своєї наукової дисципліни.

Передбачити усі причини мотивації учителя для використання методики інтегрованих уроків практично неможливо, але у будь-якому випадку, якщо вчитель прагне провести інтегрований урок, йому потрібно звернутися за допомогою до вчителя-предметника, з навчальною дисципліною якого передбачається інтеграція. Лише у випадку двосторонньої зацікавленості та наполегливої праці можна досягти набагато кращого результату, ніж при проведенні окремих тематичних уроків. Відправним пунктом при створенні інтегрованого уроку є правильна побудова взаємодії двох педагогів. Вони повинні визначити порядок та послідовність своїх дій, а також визначитися із

використовуваними методами подачі матеріалу для вивчення. При цьому взаємодія вчителів може будуватися абсолютно різними способами. Педагоги можуть обрати технологію паритету, коли кожен із них робить абсолютно рівноцінний вклад в інтегрований урок. Вчителі також можуть розділити між собою роль ведучого та консультанта або ж обрати принцип, коли увесь урок викладає один учитель, а інший присутній на цьому занятті у якості гостя або активного спостерігача. Для успішної інтеграції потрібно правильно поєднати між собою велику кількість компонентів освітнього процесу, що носить саме по собі творчий характер. Учитель повинен для початку визначити мотиви та головні цілі проведення інтегрованого уроку, зміст інтеграції (які саме матеріали будуть використовуватися впродовж уроку), форму інтеграції, а також основні методи та прийоми, якими він буде керуватися при проведенні такого уроку. Варто наголосити, що провести інтегрований урок педагог може і самостійно, без участі іншого вчителя-предметника, але це потребує глибоких та ґрунтовних знань з обох дисциплін. Інтегрований урок будується переважно на синтезі інформації із різних сфер навчання. За рахунок цього при опрацюванні школярами нового матеріалу стимулюється їхня аналітична діяльність. Це допомагає розвитку системності у підході до навчальної діяльності та формуванню вміння цілісно сприймати дійсність.

Побудова інтегрованого уроку може відрізнятися в залежності від теми уроку, галузі навчання і т. д. Існують такі форми інтегрованих уроків за їхнім змістом [7, с.253]:

1. Амальгамований – це тип уроку, коли основна увага дітей привертається до того, як вирішити ту чи іншу проблему на основі свого життєвого досвіду. Такі уроки також називають проектними, адже задача вчителя полягає в тому, щоб розглянути поставлене питання з різних точок зору, почути від учнів усі за і проти, організувати конструктивну дискусію.

2. Координований – це тип уроку, в рамках якого вчитель розглядає проблематику фрагментарно, не намагаючись сформувати цілісне

світосприйняття. Знання в рамках одного предмета базуються на попередньо отриманих знаннях з іншої навчальної дисципліни.

3. Комбінований – це тип уроку, в рамках якого вчитель використовує свій предмет як домінуючу область, навколо якої відбувається злиття декількох навчальних дисциплін в одну. Це допомагає розглядати досліджувану проблему з різних точок зору, але без використання життєвого досвіду. Цей тип інтегрованого уроку є своєрідним синтезом двох попередніх видів.

При формуванні плану-конспекту інтегрованого уроку дуже важливо, щоб вчитель врахував цілий ряд структурних особливостей:

- матеріал уроку повинен бути чітким та компактним, щоб не перенавантажити учня зайвою інформацією;
- повинна простежуватися логічна взаємодія між матеріалом із тих навчальних галузей, які вчитель вирішив об'єднати в рамках уроку;
- навчальний матеріал повинен бути максимально інформативним та цікавим.

2.2. Роль міжпредметних зв'язків в освітньому процесі

Завдяки використанню міжпредметних зв'язків в освітньому процесі вчитель може застосувати комплексний підхід до набуття учнями певних компетентностей. Таким чином міжпредметні зв'язки виконують одразу декілька функцій, серед яких основними є розвиваюча, виховна та детермінуюча. Основною їхньою метою є поліпшення продуктивності ментальних та психічних процесів школярів. Вчені доводять, що будь-яка психічна діяльність людини пов'язана насамперед із базовими асоціаціями, які будуються в нашому мозку та поєднуються між собою в складніші асоціативні ряди і цілі системи. Можна зробити висновок, що міждисциплінарні асоціації – це один із прикладів вищого рівня розумової діяльності, тому що дозволяють розглядати та аналізувати явища діалектично. Міжпредметні зв'язки уможливають гармонійний розвиток системного мислення учнів, адже сприймати світ об'єктивно та комплексно стає можливим лише у тому випадку, якщо його складові об'єкти також досліджуються в комплексі, без

виокремлення поодиноких елементів. Реалізація міжпредметних зв'язків штовхає учнів до постійного вдосконалення своїх знань, набуття ключових компетентностей, використання отриманого досвіду на практиці.

Предмет зарубіжна література займає особливе місце серед інших навчальних дисциплін: вчить учня читати, працювати з додатковою літературою, мислити, говорити, аргументувати, висловлювати думки з приводу побаченого та почутого, він дає учням знання про світобудову, ставить акцент на смислових та світоглядних аспектах, допомагає знайти ціннісні орієнтації. Тож, зарубіжна література як шкільна дисципліна може стати дієвим засобом різнобічного розвитку особистості учнів, формування в них ключових компетенцій шляхом застосування міжпредметної інтеграції.

Вивчаючи зарубіжну літературу, ми не можемо не використовувати міжпредметні зв'язки, тому що для сприйняття цілісної картини твору необхідно знати історичні умови, в яких жив і писав свої твори автор. Характеризуючи певну літературну добу, ми спираємось на особливості історичного періоду тої чи іншої країни. Для цього на уроці використовуємо методику «Кластер» (Додаток 1), при складанні якого необхідні знання з історії, географії, біології. Українська тема часто звучить у вивченні біографії письменника або у творах, які присвячені постатям української історії. Інтеграція української літератури та історії відбувається шляхом написання реферативних робіт або, підключаючи інформаційну компетентність, створення презентацій (теми: 6 клас - «Микола Васильович Гоголь. «Ніч перед Різдвом». Народні традиції та звичаї у творі», 9 клас – «Джордж Ноел Гордон Байрон. Українська тема в поемі «Мазепа» Образ гетьмана», 10 клас – «Шолом Алейхем «Тев'є-молочар». Тема історичного зламу, який пройшов крізь долю людини і народу на межі ХІХ-ХХ ст.), «Михайло Опанасович Булгаков «Собаче серце». Українські сторінки життя і творчості М. Булгакова»). Звісно, вивчаючи твір мовою оригіналу (англійська, німецька, тощо), поповнюється словниковий запас з іноземної мови та відбувається можливість для порівняльного аналізу при написанні художньо-аналітичного аналізу поезій (теми: 9 клас - «Джордж

Гордон Ноел Байрон. «Хотів би жити знов у горах...». Вплив творчості Байрона на розвиток романтизму в Європі. Протиставлення мрії та дійсності в ліриці поета», 10 клас – «Перехід до модернізму. взаємодія символізму й імпресіонізму в ліриці», 11 клас - «Шедеври європейської лірики першої половини ХХ ст.»). Не можна не згадати про інтеграцію з предметом «Мистецтво», тому що зарубіжна література - це мистецтво слова. Цікавий бінарний урок відбувся на тему «Чарльз Дікенс. «Різдвяна пісня в прозі». Подорож у часі й просторі Скруджа. Динаміка образу Скруджа, причини його духовного переродження», на якому портретна характеристика головного героя була представлена не тільки цитатами з твору, а і справжнім портретом при вивченні теми «Портрет» з образотворчого мистецтва.

Широкому використанню міжпредметних зв'язків у рамках проведення уроків зарубіжної літератури сприяє високий рівень розвитку культури та науки, а також глобальна інтеграція загальноєкономічних, природничих та соціальних наук. Головним завданням сучасної школи стає розвиток особистості, яка має цілісне уявлення світу та глобальне мислення, яке не розчленоване на вузькі окремі дисципліни.

2.3. Особливості бінарних уроків

Бінарні уроки (від лат. *binaries* - подвійний) - одна з форм реалізації міжпредметних зв'язків та інтеграції знань з кількох предметів. Це нетрадиційний вид уроку. Бінарний урок по своїй природі є однією з форм проекту, а саме, це міжпредметний, внутрішній короткостроковий чи середньої тривалості проект. За класифікацією А.В.Хуторського [10] бінарні уроки належать до уроків комунікативного типу. Вони дозволяють інтегрувати знання з різних областей знань для вирішення однієї проблеми, дають можливість застосувати отримані знання на практиці.

Мета бінарного уроку – створити умови практичного застосування знань, навичок та вмінь і надати можливість учням побачити результативність своєї роботи. Бінарним урокам притаманні значні педагогічні можливості: учні одержують багатогранні знання про об'єкт вивчення, у них формуються вміння

переносити знання з однієї галузі в іншу, стимулюється аналітико-синтетична діяльність, формуються уміння аналізувати і порівнювати складні процеси і явища навколишнього світу, що забезпечує формування цілісного сприйняття дійсності як передумови формування наукового світогляду.

Бінарні уроки в системі освіти – скоріше, виключення ніж правило. Їх проводять не часто, перш за все, як відкриті уроки. І це пояснюється тим, що їх важко узгодити з навчальною програмою двох, а тим паче, більшої кількості навчальних предметів. Звичайно бінарні уроки проводяться на основі творчого застосування матеріалу, і на таких уроках вирішуються цікаві, практично значущі і доступні учням проблеми міжособистісної взаємодії. Результати такої роботи мають практичну цінність. Бінарні уроки вимагають ґрунтовної підготовки як викладачів, так і учнів – це ще одна причина щодо неможливості проводити їх часто. Але в той же час такий урок проводиться не заради зовнішнього ефекту, а для систематизації знань, формування переконань через поєднання предметів і є важливим етапом у формуванні світогляду учня, розвитку його мислення.

Звичайно, проведення бінарних уроків потребує серйозної підготовки, поєднаної з подоланням таких труднощів:

- не завжди теми в програмах навчальних предметів, які варто інтегрувати, сформульовано однаково;
- часто уроки, які можна інтегрувати відповідно до вимог програми, мають проходити з великим проміжком часу, а це ж вимагає вносити корективи до навчального плану.

Для ефективного проведення інтегрованих (бінарних) уроків необхідно дотримуватися певних умов, а саме:

- правильне визначення об'єкта вивчення, ретельний відбір змісту уроку;
- високі професійні якості викладачів, що забезпечать творчу співпрацю викладачів і учнів при підготовці уроку;
- включення самоосвіти учнів в освітній процес;

- використання методів проблемного навчання, проектної роботи, активізація розумової діяльності на всіх етапах уроку;
- продумане поєднання індивідуальних і групових форм роботи;
- обов'язкове врахування вікових психологічних особливостей учнів;
- психологічна і методична сумісність викладачів.

У якій послідовності йде підготовка до проведення бінарних уроків?

В залежності від змісту програмного матеріалу кожен урок має свої особливості і не може будуватися по встановленому шаблону. Але існують загальні вимоги: необхідно враховувати специфіку кожного навчального предмета та його можливості у розкритті загальних законів, теорій, ідей, які є інтегруючою основою кількох навчальних предметів. Необхідна також координація діяльності учителів у процесі підготовки та проведенні інтегрованого уроку. У ролі координатора виступає ведучий учитель з даної проблеми. До його обов'язків входить, перш за все, конструювання змісту дидактичного матеріалу, визначення його оптимального обсягу й ролі кожного вчителя на уроці, засобів їх взаємодії та активізації діяльності учнів у процесі уроку, підбір раціональної технології реалізації змісту інтегрованого уроку та досягнення мети. У сучасній школі бінарні уроки проводяться творчо працюючими вчителями. Важливим етапом підготовки бінарного уроку є спільне, ретельне планування: проаналізувати календарне планування, зіставити матеріал різних предметів, визначити теми, близькі за змістом або метою використання.

2.4. Практичні вправи та методичні рекомендації у проведенні бінарного уроку, пов'язаних із реалізацією міжпредметної інтеграції музичного мистецтва та зарубіжної літератури

Представлений бінарний урок (Додаток 2) є прикладом поєднання в навчанні тем, які співпадають за учбовим матеріалом, що дозволяє учням систематизувати знання, отримані з різних предметів. Перший етап проведення інтегрованого уроку – організаційний. Другий – ознайомлення з темою та метою. На третьому етапі під час актуалізації опорних знань учнів важливою є

вступна бесіда, характерна особливість якої – актуалізація знань з усіх інтегрованих предметів. Об'єднання змісту навчальних дисциплін значно скорочує час на їх опанування і забезпечує різнобічне сприймання предметів чи явищ, що є безперечною перевагою інтеграції. Наступні етапи інтегрованого уроку можуть проводитися по-різному, залежно від теми й мети конкретного уроку. Час проведення – дві академічні години.

На бінарному уроці для учнів 6 класу з зарубіжної літератури та музичного мистецтва на тему: «Народні традиції і звичаї українського народу за твором Миколи Гоголя «Ніч перед Різдвом». Колядки - календарно-обрядові пісні зимового циклу» були використані різні методи і прийоми навчання: розповідь з елементами бесіди, словникова робота, проектна (дослідницька) робота учнів, робота з текстом, рольова гра, музичний спів, бліц-опитування; інтерактивні методи: «Гронування», інтерактивна гра «Вгадай свято», вправа «Склади речення»; сугестивний, аудіовізуальний методи.

Визначивши тему уроку, ми записуємо її у вигляді гронування, адже протягом уроку ця табличка буде заповнюватися учнями і в кінці уроку стане наочним підсумком вивченого.

На початку уроку мотивація навчальної діяльності представлена аудіофрагментом з твору про те, як колядували у 19 столітті в Україні. Відповідаючи на питання «А які ж традиції і звичаї святкування Різдва та Нового року існують у вашій родині?», учні захищають свої проекти, які вони робили заздалегідь разом з батьками, досліджуючи звичаї та традиції своєї сім'ї у святкуванні зимових свят, що дало змогу тісному спілкуванню та об'єднанню усіх членів родини.

Групова робота представлена вправою «Склади речення» та грою «Вгадай свято». Робота у команді дає можливість кожному учню взяти участь у обговоренні, висловити свою думку та почути думку іншого, діяти виважено та приймати спільне рішення.

Інсценування уривку з твору реалізує можливість на практиці застосувати отримані знання. Колядування та зустріч з Солохою, яка

винагороджує колядників, робить атмосферу уроку святковою, радісною. Пісні та музичний супровід піднімають настрій, викликають почуття справжнього свята.

Обов'язковим етапом уроку є оцінювання. Використання методу «Бліц-опитування» (Додаток 3) дозволяє кожному учню отримати результат своїх навчальних досягнень, визначити прогалини у здобутих знаннях.

Злагоджена робота викладачів-предметників створює доброзичливу атмосферу і заохочує учнів до плідної співпраці.

На цьому уроці також були встановлені тісні міжпредметні зв'язки з такими предмета як «Українознавство» та «Історія України». А найцінніше, що було досягнуто, це – максимальний прояв творчих здібностей учнів, їхньої креативності та індивідуальності.

Результат такої творчої роботи – це досягнення триєдиної мети уроку: навчальної – учні засвоїли поняття «народні традиції та звичаї», поглибили та систематизували знання про зимові свята та пісні зимового циклу, сформували знання про колядки та колядування, навчилися співати хором; ознайомилися з новими словами й активно їх вживали під час уроку; розвивальної – учні вчилися аналізувати, робити висновки, висловлювати і захищати власну думку, розвивали слухову та зорову диференціацію, мовленнєву компетентність, уміння переносити знання та навички у практичну діяльність; виховної – виховання любові та дбайливого ставлення до національної спадщини українського народу.

3. Висновок

Отже, можна виділити ряд суттєвих переваг бінарних уроків:

- захоплююча і нестандартна форма проведення;
- використання різних видів діяльності на уроці дає можливість учням підтримувати увагу на високому рівні, веде до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логічного мислення, комунікативних здібностей, створення умов для творчої самостійної роботи;
- формування ключових життєвих та предметних компетенцій учнів;

- підвищення продуктивності уроку та рівня використання наочності на уроці;
- установлення міжпредметних зв'язків;
- індивідуалізація та диференціація навчання;
- створення партнерських умов спілкування учнів з учителем та учнів між собою;
- зростання ролі учнів у пошуку й доборі необхідного матеріалу відповідно до теми і мети в різних джерелах: текстах художнього твору, бібліотечному фонді, періодичних виданнях, мережі Інтернет, електронних енциклопедіях, довідниках, бібліотеках;
- комплексне формування знань учнів, оскільки окреме вивчення предметів не дає цілісного уявлення про об'єкт вивчення;
- можливість творчої самореалізації вчителя та учнів у навчальному процесі.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що бінарні уроки сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, активному, емоційному сприйняттю нових знань, розвитку творчого, самостійного та критичного мислення. Інтегровані уроки дозволяють урізноманітнити форми і методи, позбавлені шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу врахувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини. Стають усе більш популярнішими, тому що сприяють розвитку інтелектуального і творчого потенціалу учнів, мотивують їх діяти згідно з морально-етичними принципами, розвивають вміння бачити причинно-наслідкові зв'язки.

Варто зауважити, що при підготовці до інтегрованих уроків можуть виникати певні труднощі, але їх можна подолати, а деякі з них навіть трансформувати в переваги. Учні люблять такі уроки і завжди чекають на них. А це головне мірило того, що такі уроки потрібні, і вони – не данина моді, а необхідність сучасного освітнього простору.

4. Додатки

Додаток 1

Кластер - це графічна форма організації інформації, коли виділяються основні смислові одиниці, які фіксуються у вигляді схеми з позначенням всіх зв'язків між ними. Він являє собою зображення, що сприяє систематизації та узагальненню навчального матеріалу.

Сучасна система освіти орієнтована на формування в учнів самостійного мислення. Критичне мислення є педагогічною технологією, стимулюючої інтелектуальний розвиток учнів. Кластер - один з його методів (прийомів). До особливостей критичного мислення відносять наявність трьох стадій: виклик, осмислення, рефлексія.

На першому етапі відбувається активізація, залучення всіх учасників колективу в процес. Метою є відтворення вже наявних знань з даної теми, формування асоціативного ряду і постановка питань, на які хочеться знайти відповіді. На фазі осмислення організовується робота з інформацією: читання тексту, обдумування і аналіз отриманих фактів. На стадії рефлексії отримані знання переробляються в результаті творчої діяльності і робляться висновки. Прийом кластера може застосовуватися на будь-якій з стадій.

На етапі виклику діти висловлюють і фіксують всі наявні знання з теми, свої припущення та асоціації. Він служить для стимулювання пізнавальної діяльності школярів, мотивації до роздумів до початку вивчення теми.

На стадії осмислення використання кластера дозволяє структурувати навчальний матеріал.

На стадії рефлексії метод кластера виконує функцію систематизування отриманих знань.

Можливе застосування кластера протягом всього уроку у вигляді загальної стратегії заняття на всіх його стадіях. Так, на самому початку діти фіксують всю інформацію, якою вони володіють. Поступово, в ході уроку, в схему додаються нові дані. Бажано виділяти їх іншим кольором. Даний прийом

розвиває вміння припускати і прогнозувати, доповнювати й аналізувати, виділяючи основне.

Кластер оформляється у вигляді грона або моделі планети із супутниками. У центрі розташовується основне поняття, думка, по сторонам позначаються великі смислові одиниці, з'єднані з центральним поняттям прямими лініями. Це можуть бути слова, словосполучення, речення, що виражають ідеї, думки, факти, образи, асоціації, що стосуються даної теми. І вже навколо «супутників» центральної планети можуть знаходитися менш значні смислові одиниці, більш повно розкривають тему і розширюють логічні зв'язки. Важливо вміти конкретизувати категорії, обґрунтовуючи їх за допомогою думок і фактів, що містяться в досліджуваному матеріалі.

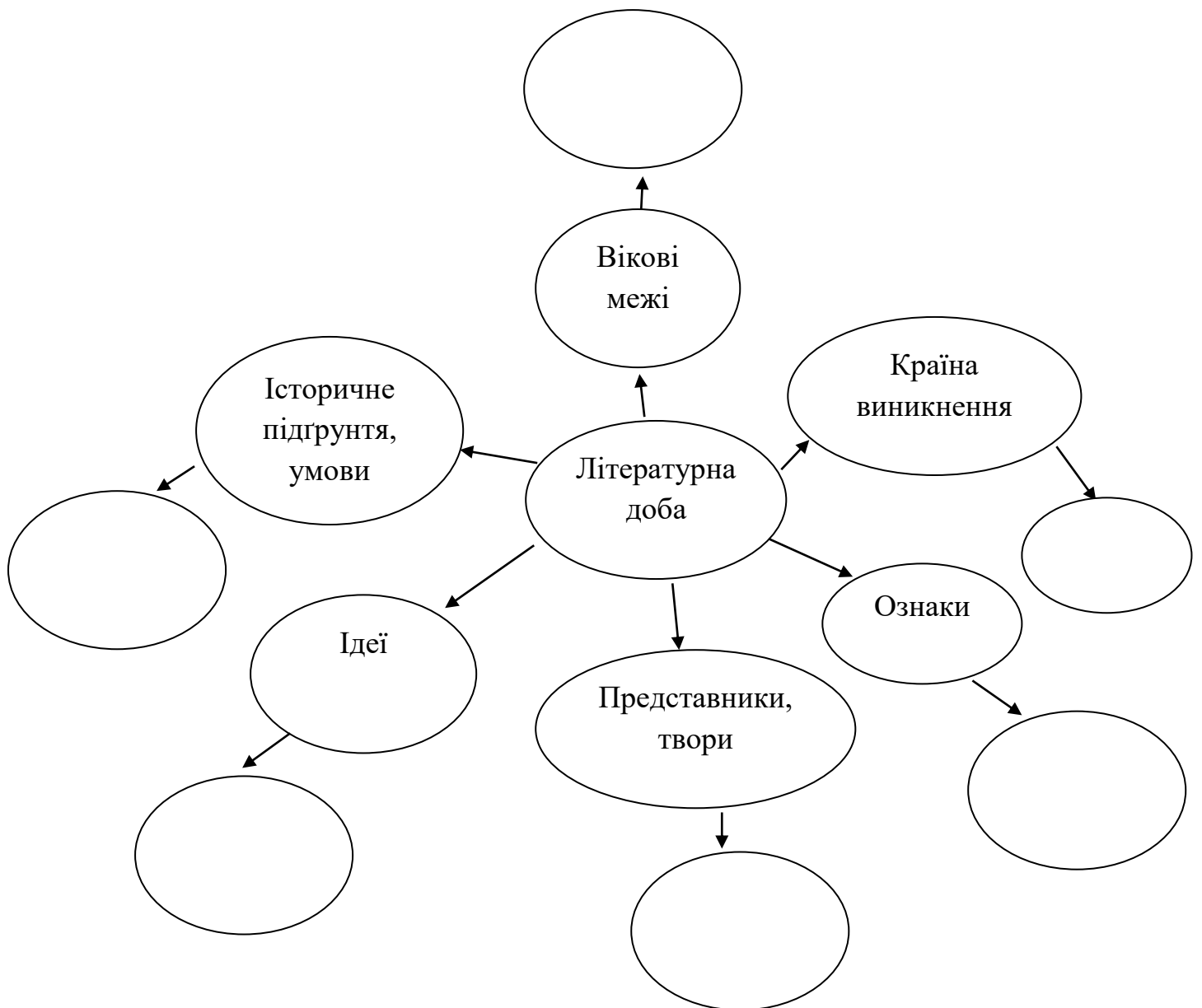
Залежно від способу організації уроку, кластер може бути оформлений на дошці, на окремому аркуші або в зошиті у кожного учня при виконанні індивідуального завдання. Складаючи кластер, бажано використовувати різнокольорові крейди, олівці, ручки, фломастери. Це дозволить виділити деякі певні моменти і наочніше відобразити загальну картину, спрощуючи процес систематизації всієї інформації.

Існує кілька рекомендацій щодо складання кластера. При його створенні не варто боятися висловлювати і фіксувати все, що спадає на думку, навіть якщо це просто асоціації або припущення. У ході роботи невірні чи неточні висловлювання можуть бути виправлені або доповнені. Учні можуть сміливо дати волю уяві та інтуїції, продовжуючи роботу до тих пір, поки не закінчатся всі ідеї. Не варто боятися значної кількості смислових одиниць, потрібно спробувати скласти якомога більше зв'язків між ними. У процесі аналізу все систематизується і стане на свої місце.

Метод кластера може застосовуватися практично на всіх уроках, при вивченні самих різних тем.

Форма роботи при використанні даного методу може бути абсолютно будь: індивідуальної, групової та колективної. Вона визначається залежно від поставлених цілей і завдань, можливостей вчителя і колективу. Допустимо

перетікання однієї форми в іншу. Наприклад, на стадії виклику, це буде індивідуальна робота, де кожен учень створює в зошиті власний кластер. По мірі надходження нових знань, як спільного обговорення пройденого матеріалу, на базі персональних малюнків і з урахуванням отриманих на уроці знань, складається загальна графічна схема. Кластер може бути використаний як спосіб організації роботи на уроці, і в якості домашнього завдання. В останньому випадку важлива наявність в учнів певного досвіду у його складанні.



Бінарний урок з зарубіжної літератури та музичного мистецтва

Тема: Народні традиції і звичаї українського народу за твором Миколи Гоголя «Ніч перед Різдвом». Колядки - календарно-обрядові пісні зимового циклу.

Мета: розкрити роль М.В. Гоголя у змалюванні традицій та звичаїв українського народу; узагальнити та систематизувати знання про святкування зимових свят та про календарно-обрядові пісні зимового циклу; створити умови практичного застосування набутих компетентностей і надати можливість учням побачити результативність своєї роботи; розвивати мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення; сприяти формуванню любові до рідної землі, її славного минулого, виховувати інтерес до календарно – обрядових пісень, повагу до народних традицій.

Завдання:

- збагатити і узагальнити знання учнів про звичаї і традиції українського народу під час святкування зимових свят;
- знаходити елементи фольклору (традиційні образи - відьма, чорт, місяць та ін.; різдвяні символи; елементи казки), виявляти їх роль у художньому тексті;
- висловлювати власні враження, емоції, почуття, роздуми від прочитаного та прослуханого твору;
- розвивати вокально – хорові навички, емоційно – почуттєвий досвід учнів;
- розвивати дослідницькі вміння, логічне та асоціативне мислення, пам'ять;
- дати уявлення про культуру України;
- виховати моральне ставлення до мистецтва, розуміння у поєднанні мистецтва слова та музики, естетичне сприйняття літературного та музичного твору.

Тип уроку: комбінований урок узагальнення та систематизації знань з елементами інсценування.

Обладнання: текст повісті, зошит, мультимедійний проектор, фліпчарт, наочний матеріал, театральний реквізит, декорації для інсценування уривку, синтезатор, музичний супровід.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

1.1. Підготовка робочих місць. Клас поділено на зони: в кінці кабінету декорація хатинки, парти розміщено двома рядами біля стіни і вікон. З лівої сторони сідають хлопці, з правої – дівчата. Діти одягнуті у святковий український одяг.

1.2. Вітання, перевірка присутніх.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель зарубіжної літератури:

- Повсякденне життя українського народу, а також святкування часто супроводжуються цікавими звичаями та традиціями, які пройшли через століття. І сьогодні у кожній українській сім'ї, як правило, із задоволенням продовжують, зберігають та шанують духовну спадщину предків.

Вчитель музичного мистецтва:

- Всі ми чудово знаємо, який співучий український народ і, звичайно ж, народна пісня супроводжує людину впродовж всього життя і існує з давніх-давен.

III. Оголошення теми та мети уроку.

Вчитель зарубіжної літератури:

- Сьогодні на уроці ми з вами дізнаємося, які традиції та звичаї українського народу змалював М.Гоголь у повісті «Ніч перед Різдвом»; поділимося знаннями про святкування зимових свят, дізнаємось, що означають різдвяні символи. І у вас з'явиться можливість застосувати отримані знання у святкуванні прийдешніх новорічних свят. А яке свято без музики?

Вчитель музичного мистецтва:

- Тема уроку з музичного мистецтва – «Календарно – обрядові пісні». Сьогодні з'ясуємо, яке значення для українського народу мають календарно –

обрядові свята, які є традиції свята Різдва, що собою являють колядки та щедрівки. І, звісно, будемо колядувати, та передавати у піснях із покоління в покоління щирість української душі.

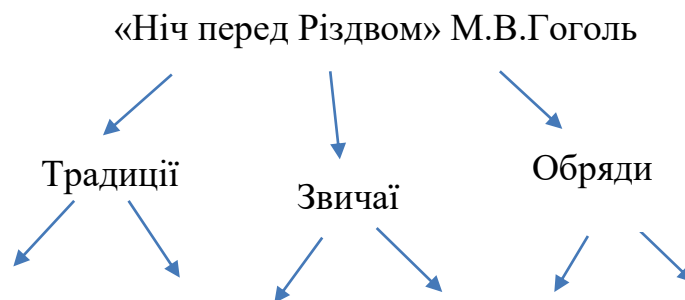
IV. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

Вчитель зарубіжної літератури:

- Що означають слова традиції, обряди, звичаї? Робота з термінологією (прочитай на дошці):

| Традиції, обряди, звичаї |
|--|
| <ul style="list-style-type: none">• Традиції (від лат. традиціо – передача, оповідання, переказ.) – це те, що передається із покоління в покоління як загальноприйняте, загально-обов'язкове, перевірене минулим досвідом, необхідне для існування колективу чи держави. Всі традиції реалізуються через звичаї, свята і обряди.• Звичаї – це те, що стало звичним, засвоєним, що увійшло в ужиток, це масові дії, які відтворюються тривалий час, повсякденний усталений спосіб поведінки, що склався історично.• Обряд – узвичаєне, обов'язкове символічне дійство, приурочене до відзначення найбільш важливих подій у житті людського колективу, родини чи навіть окремої особи. |

Робота в зошиті та на дошці. Запис теми уроку у вигляді «Грунування» з подальшим заповненням протягом уроку.



- Сьогодні в нас є унікальна можливість поринути в світ української культури, дізнатися як святкують зимові свята у кожній сім'ї. Через пісні та народні звичаї ми дізнаємось про повсякденне життя українців.

- А звідки ще ми можемо дізнатися про життя нашого народу? (З літературних джерел, художніх творів).

- Назвіть твір М.В. Гоголя, в якому письменник відтворив національні традиції, висвітлив самобутній народний світогляд, поєднав побутові і фантастичні елементи? («Ніч перед Різдвом»).

- Що робила молодь в ніч перед Різдвом, про які традиції та звичаї йдеться у повісті? Прослуховування **аудіо запису** <https://4read.org/2337-gogol-mikolaych-pered-ryzdvom.html> **початок 1хв.40с** (Ввечері починали колядувати. Колядники з колядницькою зіркою ходили від оселі до оселі, співали колядки, бажали урожаю, багатства, усіляких гараздів. У відповідь господарі нагороджували колядників різними смаколиками).

- Які ж традиції і звичаї святкування Різдва та Нового року існують у вашій родині? (Домашнє завдання. Захист проєктів на заздалегідь визначену тему «Зимові свята. Традиції та звичаї моєї родини»).

Вчитель музичного мистецтва:

- Дякуємо, діти. Цікаві розповіді. Ви вже знаєте, що у творі Миколи Гоголя «Ніч перед Різдвом» події відбуваються під час радісного і водночас таємничого свята – Святвечора. І одним із атрибутів цього свята є спів колядок.

- Що ж таке колядки? Робота з термінологією.

Вправа «Склади речення»: «Величальні календарно-обрядові пісні зимового циклу свят, які походять з глибокої давнини». Командам хлопців і дівчат роздають речення, розділене на слова. На парті складають і зачитують речення.

Вчитель зарубіжної літератури:

- Діти, що означає слово «величальні»? (Величати означає прославляти, возвеличувати).

- Кого ж прославляли, возвеличували у колядках? (Новонародженого Ісуса Христа). (Рис.1).

Вчитель музичного мистецтва:

- Зараз в Україні зима асоціюється перш за все з колядками, які співають на Святвечір та свято Різдва Христового 6-7 січня. Але колись колядки були язичницькими піснями, які вшановували новонароджене сонце. Також колядки пов'язані з днем зимового сонцестояння, яке називали святом Коляди. Щойно на небі сходилa Зоря, колядники ходили від хати до хати, щоб сповістити людей про народження нового Сонця, і символ цього сонця – «різдвяну зірку»

(Рис. 2) носили з собою. Заходили у двір, будили господаря і співали його родині величальних пісень про сонце, місяць, зорі. Ця традиція зберіглася й до сьогодні.

- Хто з вас знає прості народні колядки, які найчастіше співають діти?

(Учень співає колядку без музичного супроводу).

- Це був сольний спів *a capella*, без музичного супроводу. А зараз я підіграю на інструменті, і ми послухаємо, чи змінилося звучання колядки. (Твір виконується ще раз і обговорюються зміни у звучанні).

- А ще колядки співають хором, таким чином підсилюючи звучання, воно стає більш яскравим і наповненим. Створює радісну атмосферу свята. Колядувати і заходити першими до оселі господаря у Святвечір та в день Різдва можна лише хлопцям, які, згідно із звичаєм, несуть в домівку мир та спокій, добро та багатство до кожної родини.

V. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

Вчитель зарубіжної літератури.

Рольова гра «Колядування». Інценівка уривку з твору з виконанням колядки хором. Дітям роздають уривок тексту з твору «Ніч перед Різдом». Діти протягом 3 хвилин мовчки читають текст. Потім групою виразно його переказують у вигляді сценки.

Учень 1. «Юрби колядників, парубки окремо, дівчата окремо, поспішали з одної вулиці на другу. Голосніше й голосніше лунали на вулицях пісні та крики».

Учень 2. «Юрби народу побільшали ще тому, що чимало прийшло з сусідніх сіл. Парубки жартували й казилися досхочу».

Учень 3. «Часто між колядками чути було яку-небудь веселу пісню, що її тут-таки встиг скласти хто-небудь з молодих козаків».

Учень 4. «А то раптом один із юрби, замість колядки, пускав щедрівку й ревів на все горло:

Щедрик, ведрик!

Дайте вареник,

Грудочку кашки,
Кільце ковбаски!»

Учень 5. «Регіт винагороджував шуткаря. Маленькі вікна відчинялися, і сухорляві руки бабусь, які самі тільки з поважними батьками залишалися в хатах, висувалися з вікна з ковбасою чи шматком пирога».

Учень 6. «Парубки та дівчата одні з-перед одних підставляли мішки і підхоплювали свою здобич».

Учень 7. «В одному місці парубки, зайшовши з усіх боків, оточували гурт дівчат: галас, гамір, той кидав грудкою снігу, той видирав мішок з усякою всячиною».

Учень 8. «В іншому місці дівчата ловили парубка, підставляли йому ногу, і він летів разом з мішком сторч головою на землю».

Учень 9. «Здавалося, цілу ніч ладні були провеселитися! І ніч, як на те, так розкішно жевріла! і ще білішим здавалося світло місяця від блиску снігу!»

Діти, які не були задіяні в інсценуванні, після виступу записують на дошці, про які традиції, звичаї і обряди вони дізналися.

Вчитель музичного мистецтва:

- Що ж діти! Настав час колядувати! (Діти під музичний супровід співають хором колядки. Вчитель зарубіжної літератури грає роль Солохи, яка приймає колядників та віддячує їх солодощами (Рис. 4).

VI. Закріплення вивченого матеріалу.

Вчитель зарубіжної літератури.

Інтерактивна гра «Вгадай свято». Командам роздаються підготовлені бланки з назвами свят та з їх описом. Діти на фліпчаті поєднують розрізаний матеріал та зачитують його.

| | |
|-----------|---|
| 1. Різдво | Одне з 12 найбільших християнських свят. Після святкової літургії і починається Коляда – це бог свята й миру давніх слов'ян. В цей період співають різдвяних пісень, бажаючи господарям щастя й злагоди. Колядники заходили до кожної |
|-----------|---|

| | |
|---------------------------------|---|
| | хати, а в церквах ставили вертепи – виставу про народження Ісуса Христа. Від цього дня і аж до Стрітєння (15 лютого) вітають один одного словами: «Христос народився!» – «Славимо його!» |
| 2. Новий рік | Одне з найдавніших і найпопулярніших календарних свят. Це свято прийшло до нас із Західної Європи. Святкування – це світське дійство, не пов’язано з традиційними українськими віруваннями. Раніше українці прикрашали оселю Дідухом (сніп із зернових колосків, доповнений сіном та стилізований під людську фігуру Рис. 3) і проводили різні обряди, пов’язані з плодючістю та здоров’ям. |
| 3. Щедрий вечір (свято Маланки) | Вечір перед старим Новим роком, коли готують м’ясні страви. Головним дійством на цей вечір є – співані побажання щастя господарю та всій його родині! Співаків заведено обдаровувати солодощами та грошима. В цей вечір не можна було лягати, щоб тихо і спокійно жилось весь рік. |
| 4. Святий вечір | За давньою традицією, святкування починається ще ввечері з духовних і матеріальних приготувань. Це одне з найбільш важливих родинних свят, магічний день, коли кожна сім’я створює в оселі атмосферу затишку, достатку та злагоди. За традицією, весь день перед святкуванням нічого не їдять – чекають на першу зірку, що сповіщає про народження Ісуса Христа. І тільки після настання вечора родина збиралася на урочисту вечерю. На стіл подавали 12 пісних страв. Важлива подія цього вечора – діти носять кутю до близьких родичів та хрещених батьків і просто до сторонніх людей. Колядники з Зіркою ходили від оселі до оселі, співали колядки, бажали урожаю, багатства, усіляких гараздів. У відповідь господарі нагороджували колядників солодощами та грошима. |

VII. Підсумок уроку. Оцінювання діяльності учнів на уроці.

Вчитель зарубіжної літератури.

Бліц-опитування. За кожную правильную відповідь 1 бал. Перевірка відбувається шляхом взаємооцінювання (діти обмінюються зошитами, кожный учень має свою оцінку за урок).

1. Це одне з найбільш важливих родинних свят, магічний день, коли кожна сім'я створює в оселі атмосферу затишку, достатку та злагоди? (Святвечір)
2. Пісні, які виконувались напередодні Різдва? (Колядки)
3. Назва села, в якому відбувалися основні події? (Диканька)
4. Колектив співаків, який виконує вокальний твір з інструментальним супроводом чи без нього? (Хор)
5. Ким за фахом був Вакула? (Коваль)
6. Спів одного виконавця? (Сольний спів)
7. Що Вакула пообіцяв дістати Оксані у самої цариці? (Черевички)
8. Те, що передається із покоління в покоління, перевірене минулим досвідом? (Традиція)
9. Узвичаєне, обов'язкове, символічне дійство? (Обряд)
10. Те, що стало звичним, засвоєним, що увійшло в ужиток? (Звичай)
11. Що отримували за колядки хлопці та дівчата? (Паляниці, ковбаси, вареники)
12. Найбільш розповсюджений вид народної вокальної музики, продукт колективної усної народної творчості? (Народна пісня)

Вчитель музичного мистецтва:

- На більшості території України сучасне колядування триває до Водохреща - 19 січня. Колядники ходять від хати до хати, оспівуючи господарів, бажають їм щастя і здоров'я. Тож, шануйте і пам'ятайте звичаї і традиції свого краю, любіть свою землю і рідну мову, гордіться званням українця!

Вчитель зарубіжної літератури:

- Іще в дитинстві в батьківському маєтку Василівці майбутній письменник М. Гоголь неодноразово був глядачем вистав, які що найяскравіше були представлені ляльковим вертепом. Саме там він дізнавався про вірування, забобони, звичаї, традиції і обряди простих людей. Йдуть в далеке минуле коріння билин, оповідей, казок, загадок, прислів'їв, Але саме герої гоголівських творів передають нащадкам традиції української культури, яка є духовною основою самозбереження народу. Давайте берегти та продовжувати нашу національну спадщину, пам'ятати про минуле, поєднувати з сучасним і передавати наступним поколінням скарби усної народної творчості, яка є відправним пунктом в прекрасній подорожі у світ художнього слова.

VIII. Домашнє завдання.

Вчитель зарубіжної літератури:

- У творі М. Гоголя «Ніч перед Різдвом» багато фантастики, казковості, що й допомагає виявити справжню суть героїв, їхні думки, прагнення й можливість внутрішньої зміни. Запишіть у зошит елементи казкового та фантастичного. Саме фантастика допомагає створити атмосферу дива у творі та тримає читача у захваті та бажанні дізнатися, що буде далі.



Рис. 1 Народження Ісуса Христа



Рис.2 Колядницька зірка



Рис.3 Дідух



Рис.4 Колядування

Що таке бліц-опитування? В основі методу бліц-опитування лежить клопітка робота з текстом твору або статті про біографію автора. Це навчальна методика, за допомогою якої учні розуміють, що навіть непомітна деталь може відігравати важливу роль у розкритті характеру літературного героя або його автора, пояснювати мотивацію тих чи інших їхніх вчинків. Запитання для бліц-опитування можуть складати і самі діти, тому існують певні правила.

Правила складання бліц-запитань:

1. Відповідь на запитання повинна складатися з одного слова або словосполучення.
2. Відповідь записуємо у дужках після запитання.
3. Не використовуємо запитання, у відповідях якого будуть дати або роки (В якому році народився? Помер?)
4. Можемо запитати у якому столітті жив автор або представником якої епохи був?
5. Не запитуємо в якому місті народився, а запитуємо літературу якого народу представляє автор, або інші варіанти, які вказують на національну приналежність.
6. Не формуємо запитання, які мають відповідь «так» або «ні».
7. Формуємо запитання, в яких розкриваємо біографічні дані автора або літературного героя, його творчий шлях, важливі деталі, інформацію, яку необхідно запам'ятати.

Список використаних джерел

1. Антонов Н. С. Інтеграційна функція навчання / Н. С. Антонов. – К. Освіта, 1989. – 304 с.
2. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5–6.
3. Впровадження бінарних уроків у навчальний процес.
https://schoolplusnet.com/up_portfolio/2016-4-24-14-40-29_file_218.pdf
4. Діяльність вчителя та її структура. Реферат
<https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14758/>
5. Інноваційні технології навчання. Навчальний посібник
<https://ukreligieznastvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/>
6. Інтегровані уроки: іноземна мова та світова література.
https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/72982/1/Bachelous_paper.pdf
7. Куліченко Л.А. Інтегровані уроки як один із засобів підвищення активності учнів на уроках / Л.А. Куліченко // Таврійський вісник освіти. – 2012. – №1 (37). – С. 250–254.
8. Методика проведення бінарних.
<https://www.slideshare.net/inessaml/ss-44178834>
9. Методичні рекомендації до бінарного уроку.
<https://sites.google.com/site/znovunaurok/metodicni-rekomendacii-do-binarnogo-uroku>
10. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передмова О.І. Пометун. – К.: Плеяди, 2006. – 220 с.